

УДК 378

Т.М. Тардаскіна, Ю.В. Терешко

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВНЗ
У ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛЬНИХ ТА БОЛОНСЬКИХ ЗМІН**

У статті здійснено дослідження особливостей конкурентоспроможності ВНЗ у контексті глобальних та болонських змін, визначені позиції ОНАЗ ім. О.С. Попова та запропоновані рекомендації по підвищенню рівня рейтингової оцінки, розроблені заходи щодо підвищення конкурентоспроможності ОНАЗ ім. О.С. Попова.

Ключові слова: освіта, освітня діяльність, Болонський процес, ВНЗ, конкурентоспроможність, ОНАЗ ім. О.С. Попова, стратегія.

Статья посвящена исследованию особенностей конкурентоспособности вуза в контексте глобальных и болонских изменений, определенные позиции и предложенные рекомендации по повышению уровня рейтинговой оценки ОНАЗ им. А.С. Попова, разработаны и предложены мероприятия по повышению конкурентоспособности ОНАЗ им. А.С. Попова.

Ключевые слова: образование, образовательная деятельность, Болонский процесс, вуз, конкурентоспособность, ОНАЗ им. О.С. Попова, стратегия.

Modern competitiveness level of higher education training, corresponding the requirements of labor market must satisfy the realities of time, society needs and also base not on the length or content of study, but on those knowledges and skills that graduates have mastered. On the state level, relations harmonization in "State-High School-Employers" chain supposing to ensure training competitiveness according to modern requirements of labor market is

© Тардаскіна Т.М., Терешко Ю.В., 2013

certainly an urgent task nowadays. Odessa National Academy of Telecommunications (ONAT) is a leading institute of higher education in Odessa and generally in a whole industry of Ukraine. Research and evaluation of its competitiveness is necessary for the Academy, and for future graduates, for present students, as well as for employers hiring our specialists. For further ONAT development, improving its educational and scientific activity, attracting more students and teachers it is needed constant attention to the components of its competitiveness and activity development to enhance academy ranking positions relatively other universities.

After analyzing ONAT positions on each of the most competent rating (MES rating, "Compass" rating, "Top 200", etc.) it can be noted that none of the ratings gives a complete and comprehensive evaluation, moreover ONAT position differs in each rating, which complicates an objective evaluation and understanding of the situation has developed in the competitive environment of higher educational institutions of Ukraine.

The results obtained in this study suggest the following:

- different groups of institute rating consumers (applicants, employers, universities themselves) need to observe an objective picture of higher education system of Ukraine, displaying information about each institute and determining the present positions of institutions among other universities;

- it is necessary to develop a new ranking university system, which would consider the most important criteria of each existing ratings and provides the most complete evaluation of educational institute, and simultaneously be understandable for all consumer groups.

That is why we propose, relying on MES rating system, to develop rating on available training direction (to identify potential competitors), but consider more criteria than in existing MES rating system.

Keywords: education, educational activity, the Bologna process, university, competitiveness, ONAT named by A.S. Popov, strategy.

Постановка проблеми. Конкуренція на ринку освітніх послуг є невід'ємною складовою його функціонування, так само як і на ринку товарів та послуг, ринку праці та ін. Ми стаємо свідками загострення конкурентної боротьби між вищими навчальними закладами (внз), яке відбувається в наслідок стрімкого зростання кількості внз, зниження чисельності потенційних абітурієнтів, а також дії інших динамічних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища внз. Наш час диктує необхідність постійного оновлення знань та підвищення кваліфікації фахівців, що впливає на зміни в поведінці споживачів освітніх послуг. Всі ці питання: підготовка та перепідготовка кваліфікованих фахівців, своєчасна реакція на зміни, що відбуваються на ринку освіти та інші, лягає на плечі внз.

Загострення конкурентної боротьби штовхає внз рухатися вперед та застосовувати нові методи щодо навчання, розвитку наукової діяльності, залучення студентів, співпраці з іншими внз на місцевому та міжнародному ринку. Для того, щоб намітити орієнтири та тенденції подальшого розвитку, необхідно дослідити нинішні позиції, оцінити всі аспекти освітньої діяльності, проаналізувати конкурентні переваги та недоліки. Таким чином, оцінка конкурентоспроможності внз є основним елементом в дослідженні та плануванні його подальшого розвитку.

Огляд останніх досліджень і публікацій. З виникненням світового ринку освітніх послуг загострилося проблема інтеграції української вищої школи в міжнародний освітній простір, яка в значній мірі визначається її здатністю слідувати нормам або стандартам, що склалися в світі. Сьогодні проблема стає все більше актуальною, адже не так давно російські та українські внз тривалий час були лідерами в області міжнародної освіти, і втратили свої позиції.

Дослідженням фундаментальних питань глобалізації та інтеграції української вищої освіти в міжнародний освітній простір та підвищення конкурентоспроможності внз в умовах глобалізації присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних вчених: Асаул О.Н., Капаров Б.М., Рубін Ю.Б., Зарецька С.Л., Завгород-

ня А.В., Миєринь Л.А., Коротков Э.М., Фіцула М.М., Шпаковська Л., Huisman J., Maassen P., Neave G., Uusen T. та інші.

Завдання дослідження. Сучасний рівень конкурентоспроможності підготовки фахівців вищими навчальними закладами відповідно до вимог ринку праці повинен відповідати реаліям часу, потребам суспільства та мусить базуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, якими оволоділи випускники. На державному рівні постає задача гармонізувати відносини в ланцюжку «держава-вища школа-роботодавці», що забезпечить конкурентоспроможність підготовки фахівців вищими навчальними закладами відповідно до вимог ринку праці, що є безумовно актуальною задачею в сучасних умовах.

Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова (ОНАЗ ім. О.С. Попова) є провідним вищим навчальним закладом в м. Одеса та в цілому в Україні в галузі зв'язку. Дослідження та оцінка його конкурентоспроможності необхідна як і самій Академії, так і абітурієнтам та студентам, що вже навчаються, а також працедавцям, які наймають на роботу наших фахівців. Для подальшого розвитку ОНАЗ ім. О.С. Попова, удосконалення його навчальної та наукової діяльності, залучення все більшої кількості абітурієнтів та викладачів, необхідна постійна увага до складових його конкурентоспроможності та розробка заходів щодо підвищення її рівня та поліпшення рейтингових позицій стосовно інших внз.

Актуальність і практична значимість проблеми підвищення рівня конкурентоспроможності ОНАЗ ім. О.С. Попова, а також її недостатній ступінь вивченості визначили вибір мети й завдань даної роботи.

Метою статті є дослідження особливостей конкурентоспроможності внз та визначення рекомендацій щодо підвищення рівня конкурентоспроможності внз на прикладі ОНАЗ ім. О.С. Попова.

Основний матеріал дослідження. Глобалізація в освіті веде до зростання академічної мобільності, уніфікації навчальних планів і методів навчання, широкому розповсюдженню дистанційної освіти. У сформованих умовах з'явилося розуміння необхідності використання нових форм в освіті.

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життя, в тому числі і вищу освіту. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, наполегливо працює над практичним приєднанням до Болонського процесу.

Болонський процес був розпочатий 19 червня 1999 року у м. Болонья (Італія) підписанням 29 міністрами освіти від імені своїх представництв документа, який отримав назву «Болонська декларація». Цим актом більшість європейських країн-учасниць Болонського процесу проголосили створення єдиного європейського освітнього і наукового простору до 2010 року. В межах цього простору повинні діяти єдині умови визнання дипломів освіти, працевлаштування й мобільності громадян, що повинно, за думкою ідеологів Болонського процесу, значно підвищити конкурентоспроможність європейського ринку праці та освітніх послуг [1].

Інтеграція в Болонський процес покликана сприяти європейському співробітництву університетів і усуненню перешкод на шляху мобільності студентів і викладачів у межах країн-учасниць Болонського процесу. Болонський процес в ході свого розвитку пройшов ряд етапів, на кожному з яких розширювалося коло країн-учасниць процесу і декларувалися нові цілі (табл.1).

Таким чином, шляхом виконання країнами-учасницями зазначених зобов'язань, а також встановлення обов'язкових параметрів на території цих країн, повинні бути досягнуті основні цілі Болонського процесу. А саме:

1. Побудова європейської зони вищої освіти як ключового напрямку розвитку мобільності громадян з можливістю працевлаштування;

2. Формування та зміцнення інтелектуального, культурного, соціального і науково-технічного потенціалу Європи; підвищення престижності у світі європейської вищої школи;

3. Забезпечення конкурентоспроможності європейських ВНЗ з іншими системами освіти в боротьбі за студентів, гроші, вплив; досягнення більшої сумісності і порівнянності національних систем вищої освіти; підвищення якості освіти;

4. Підвищення центральної ролі університетів в розвитку європейських культурних цінностей, в якій університети розглядаються як носії європейської свідомості.

В умовах ринкової економіки ефективність роботи є важливим чинником для функціонування організацій. Відомо, що в забезпеченні ефективності роботи організації особливу роль грає її конкурентоспроможність [2]. Саме тому організація має точно і об'єктивно оцінити свої конкурентні переваги, що згодом дозволить намітити адекватні заходи з підвищення рівня конкурентоспроможності.

Освітні послуги мають ряд специфічних особливостей, які відрізняють їх від інших послуг. Ці особливості повинні враховуватися при оцінці конкурентного потенціалу та конкурентоспроможності освітнього закладу.

Під конкурентоспроможністю ВНЗ розуміють спроможність навчального закладу бути виділеним поміж інших за низкою соціально-економічних показників, які відображають якість та зручність надання освітніх послуг. Серед таких показників: якість навчання, ціна, форми і методи навчання, умови, місце розташування, престиж, реклама тощо.

Таблиця 1

Етапи розвитку Болонського процесу

1998 Сорбонська декларація	Загальна рамка кваліфікацій Загальна двоциклова система Мобільність студентів і викладачів
1999 Болонська декларація	Легкозрозумілі і порівнянні ступені Система кредитів (ЄКТС) Мобільність науковців Європейська кооперація у забезпеченні якості Європейський вимір вищої освіти
2001 Празьке комюніке	Навчання впродовж життя Додано соціальний вимір Залучення вищих навчальних закладів і студентів Просування Європейського простору вищої освіти
2003 Берлінське комюніке	Забезпечення якості на інституційному, національному і Європейському рівні Включення докторського рівня як третього циклу Визнання ступенів і періодів навчання (Додаток до диплому) Європейська рамка кваліфікацій Посилення інтеграції освіти і наукових досліджень
2005 Бергенське комюніке	Посилення соціального виміру Стандарти і рекомендації із забезпечення якості Національна рамка кваліфікацій Присвоєння і визнання спільних ступенів Гнучкі траєкторії навчання у вищій освіті

Продовження табл. 1

2007 Лондонське комюніке	Створення Європейського реєстру забезпечення якості (EQAR) Стратегія покращення глобального виміру Болонського процесу Рішення створити національні плани дій з ефективним моніторингом соціального виміру
2009 Львівське комюніке	Рівний доступ і закінчення навчання Навчання впродовж життя Працевлаштування Студенто-центроване навчання і місія вищої освіти Освіта, наука (дослідження) і інновація Міжнародна відкритість Мобільність Запровадження багатовимірних інструментів прозорості Збільшення фінансування на вищу освіту

Оцінювання конкурентоспроможності вnz необхідне:

- 1) керівним органам вищої освіти для аналізу стану вnz на ринку освітніх послуг, що дає змогу розробляти комплекс заходів із приведення діяльності конкретного вnz, системи вищої освіти регіону до відповідного рівня;
- 2) самому вnz для визначення свого конкурентного становища на ринку з метою розробки й реалізації заходів щодо підвищення власної конкурентоспроможності;
- 3) споживачам освітніх послуг для прийняття обґрунтованих рішень про вибір вnz для навчання;
- 4) роботодавцям з метою підбору кваліфікованих кадрів.

Основними завданнями оцінювання конкурентоспроможності є:

- 1) установлення темпів і пропорцій зміни конкурентної ситуації на ринку освітніх послуг;
- 2) визначення тенденцій розвитку вnz;
- 3) об'єктивне оцінювання конкурентоспроможності вnz, у тому числі по її складових;
- 4) нагромадження інформації з метою розробки заходів щодо підвищення конкурентоспроможності окремого вnz, групи вnz [3].

Кожен з вищих навчальних закладів може володіти всіма показниками ефективної діяльності, а разом з тим і високого рівня конкурентоспроможності. Але найчастіше певні вnz можуть похвалитися лише декількома параметрами успішності, чи, наприклад, різними рівнями тих чи інших показників. Саме тому в основі розрахунку підсумкового рівня конкурентоспроможності вnz лежить порівняння за кожним показником з умовним еталонним вnz, що має найкращі результати по всіх порівнюваних параметрах. Тобто базою для оцінювання конкурентоспроможності є не суб'єктивні припущення експертів, а сформовані в реальній ринковій конкуренції найбільш високі результати із всієї сукупності порівнюваних об'єктів. Еталоном порівняння є умовний конкурент, у якого всі показники найкращі. Такий підхід відповідає практиці ринкової конкуренції, де кожна освітня установа прагне до того, щоб за найважливішими показниками діяльності виглядати краще за свого конкурента.

Оцінювання конкурентоспроможності навчальних закладів на ринку освітніх послуг може мати аналітичний чи математичний характер. Існує багато методів оцінки конкурентоспроможності вnz, такі як:

- метод експертних оцінок, заснований на узагальненні думок фахівців-експертів;
- метод опитування респондентів, який дозволяє отримати інформацію різних груп користувачів освітніх послуг та випускників вnz;

– методи порівняльного, статистичного та економіко-математичного аналізу, засновані на виділенні та оцінці найвагоміших факторів, які впливають на конкурентоспроможність вnz;

– метод профілів, що дозволяє оцінити рівень конкурентоспроможності за допомогою інтегрального показника;

– метод рейтингових оцінок, який базується на визначенні і порівнянні показників вnz з умовною еталонною, або з найуспішнішими конкурентами та ін.

Отримати інформацію щодо позиції вnz серед інших можливо за допомогою декількох систем рейтингів. Основними рейтингами вnz України є: Рейтинг МОН України, рейтинг «Компас», «Топ-200» та ін. [4] Кожен з цих рейтингів використовує певну систему критеріїв, що охоплюють той чи інший бік діяльності вnz, наприклад: якість наукової та науково-технічної діяльності, якість науково-педагогічного потенціалу, якість підготовки студентів, задоволеність випускників отриманою освітою, сприйняття якості підготовки фахівців з боку роботодавців та ін. Вказані рейтинги було проаналізовано з точки зору їх якості, об'єктивності та повноти. Дослідження показало, що всі системи рейтингів мають низку переваг та недоліків стосовно обраних критеріїв та груп респондентів (табл. 2).

Рейтинги вnz України складаються щорічно і користуються увагою серед кількох груп споживачів: абітурієнтів, роботодавців, а також самих вnz для освідомлення та виявлення рейтингової позиції серед інших вnz країни. Рейтинги вnz складаються різними закладами, як на державному, так і на приватному рівні. Як було зазначено, кожен із рейтингів бере до уваги різні критерії оцінки, а також різні групи респондентів та споживачів. Кожен із вивчених рейтингів (рейтинг МОН, рейтинг «Компас», «Топ-200» та ін.) мають свої переваги та недоліки.

Таблиця 2

Переваги та недоліки рейтингів ввз України

Номер з/п	Назва рейтингу	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
1.	Рейтинг МОН	<ul style="list-style-type: none"> - Система рейтингу відкрита, прозора та доступна всім суб'єктам ранжування, розробникам та користувачам і ніхто не має права перекривати вільний до нього доступ; - рейтинг містить не тільки якісні, але й кількісні оцінки за певними критеріями; - рейтинг МОН є єдиним державним рейтингом в Україні; - рейтинг формується на підставі первинної інформаційної бази, наданої суб'єктами ранжирування, базується в основному на статистичних даних, підлягає контролю якості. 	<ul style="list-style-type: none"> - Рейтинг побудований переважно на формальних характеристиках ввз і не враховує суб'єктивних оцінок абітурієнтів, студентів, випускників чи роботодавців; - дані отримуються лише від адміністрацій і керівництва самих ввз - рейтинг не містить основну інформацію про якість результатів навчання у вищих навчальних закладах.

Продовження табл. 2

1	2	3	4
2.	Рейтинг «Компас»	<ul style="list-style-type: none"> - рейтинг складається виключно незалежними експертами, які не є зацікавленими в високих позиціях певних ввз; - створюються рейтинги за трьома напрямками: 1) зведений рейтинг ввз України; 2) рейтинг ввз України за напрямами підготовки; 3) регіональні рейтинги України. - проста методологія оцінки, яка враховує вагу кожного критерію в складанні загального рейтингу; - рейтинг повноцінно відображає думку випускників та компаній-роботодавців. 	<ul style="list-style-type: none"> - Використання стандартної методології, яка не змінюється з 2009 р., тобто не є гнучкою - рейтинг враховує думку тільки випускників та роботодавців, але не використовує інформації стосовно внутрішнього функціонування ввз та іншу інформацію; - не враховується міжнародна діяльність ввз та міжнародне визнання; - в рейтингу не беруть участь медичні ввз; - рейтинги поділяються на 10 позицій, та на кожній позиції може бути декілька ввз одразу.

Продовження табл. 2

1	2	3	4
3.	Рейтинг «Топ-200»	- Рейтинг є незалежним, складеним на основі методики визначення кращих університетів світу «Shanghai Jiao Tong University TOP-500», але ця методика максимально наближена до української системи вищої освіти;	- Рейтинг містить інформацію та оцінки лише по двомстам ВНЗ в Україні, тоді як кількість навчальних закладів є вищою за 200; - при складанні рейтингу використовуються лише кількісні показники;
4.		- враховується інформація, отримана не тільки від роботодавців та експертів, але й інформація отримана від Міністерства освіти і науки України - висока валідність параметрів і концептуальна близькість до академічних рейтингів університетів світу; - робота групи, яка складала рейтинг, повністю узгоджується тільки з Міжнародною наглядною радою, створеною ЮНЕСКО СЕПЕС і IREG, і ніяк не залежить від впливу тих чи інших сторін в Україні.	висновки експертів не враховуються, що з однієї сторони забезпечує об'єктивність рейтингу, а з іншої – не дає якісної оцінки; - не враховується думка випускників та студентів закладу

Продовження табл. 2

1	2	3	4
5.	Рейтинг журналу «Деньги»	- Аудиторія журналу складається з високооплачуваних фахівців, керівників середньої ланки, власників бізнесу, приватних підприємців; - рейтингові оцінки отримуються від співробітників та керівників крупних компаній та агентств, які зацікавлені в висококваліфікованих молодих спеціалістах; - респонденти рейтингу є незалежними експертами від компаній-роботодавців; - рейтинг складається по 5-ти напрямам ВНЗ: технічні, гуманітарні, економічні, будівельні та юридичні.	- Рейтинг враховує думку лише однієї аудиторії – роботодавців; - ВНЗ оцінюються лише за принципом працевлаштування випускників; - в рейтингу беруть участь не всі ВНЗ України; - рейтинг містить лише кількісні оцінки, не має пояснень стосовно балів, отриманих кожним ВНЗ.

Продовження табл. 2

1	2	3	4
6.	Консолідований рейтинг вnz України	- Консолідований рейтинг є узагальнюючим і найбільш повним; - рейтинг є особливим серед інших, так як враховує критерії трьох повноцінних авторитетних рейтингів; - складається незалежними експертами освітнього електронного ресурсу; - методологія є досить простою і зрозумілою для аудиторій; - завдяки врахуванню оцінки рейтингу «Веб-метрикс», надаються оцінки стосовно Інтернет-активності та стану веб-сайту вnz.	- Консолідований рейтинг не враховує оцінку вnz Міністерством освіти і науки України; - використовується суто математична методологія (розрахунок середньоарифметичної оцінки), результатом якої є тільки кількісні оцінки; - рейтинг не містить інформації про медичні вnz, тому вони не враховуються рейтингом «Компас».

Рейтинги вnz України складаються щорічно і користуються увагою серед кількох груп споживачів: абітурієнтів, роботодавців, а також самих вnz для освідомлення та виявлення рейтингової позиції серед інших вnz країни. Рейтинги вnz складаються різними закладами, як на державному, так і на приватному рівні. Як було зазначено, кожен із рейтингів бере до уваги різні критерії оцінки, а також різні групи респондентів та споживачів. Кожен із вивчених рейтингів (рейтинг МОН, рейтинг «Компас», «Топ-200» та ін.) мають свої переваги та недоліки.

Рейтинг МОН є державним рейтингом вnz України. За критерії оцінки вnz беруться наступні: Міжнародна активність; Якість контингенту студентів; Якість науково-педагогічного по-

тенціалу; Якість наукової та науково-технічної діяльності; Ресурсне забезпечення.

Рейтинги різних журналів та видань, наприклад рейтинг журналу «Деньги» є вузько спрямованими. Зазначений рейтинг враховує тільки думку роботодавців та використовує 10-ти бальну шкалу оцінок, мінімальний бал якої означає відмову від випускника в якості працівника компанії, максимальний – прийняття на роботу з підвищеним окладом. Такий рейтинг використовується лише деякими компаніями роботодавцями та майже не несе змістовної інформації для керівництва вnz.

Інформаційним освітнім ресурсом «Освіта.ua» в якості експерименту було складено консолідований рейтинг вищих навчальних закладів України за підсумками 2011 р. Такий рейтинг враховує оцінки які вже мають вnz за іншими системами рейтингу ("Топ-200 Україна", "Компас" і "Вебметрикс"). Методика даного рейтингу є суто математичною та не несе ніяких пояснень та коментарів стосовно оцінок та критеріїв. Крім того, представлений консолідований рейтинг не враховує оцінок державного рейтингу МОН, тобто також є не повним та потребує доопрацювання.

Проаналізувавши позиції ОНАЗ ім. О.С. Попова за вищезазначеними системами рейтингів, можемо зазначити, що жоден з рейтингів не дає повної та всебічної оцінки, крім того позиції ОНАЗ ім. О.С. Попова у кожному рейтингу різняться, що ускладнює об'єктивну оцінку та розуміння ситуації, що склалася в конкурентному середовищі вищих навчальних закладів України.

Так, за рейтингом МОН ОНАЗ ім. О.С. Попова займає 12-ту сходинку серед 31-го вnz напряму «Технології, будівництва та транспорту». Рейтинг МОН не дає визначення рейтингової позиції окремого закладу серед всіх вnz [5].

Рейтинг «Компас» поділяється на три окремих рейтинги. Позиції ОНАЗ ім. О.С. Попова за трьома рейтингами наступні [6]:

- у зведеному рейтингу – 9 місце серед 10;
- у рейтингу Південного регіону – 7 місце серед 10;

- у рейтингу за напрямом «Інженерно-технічні внз» – 10 місце серед 10.

Таким чином, ми бачимо, що позиція ОНАЗ ім. О.С. Попова не є високою, але за цим рейтингом складно визначити справжнє місце закладу серед інших.

У рейтингу «Топ-200» ОНАЗ ім. О.С. Попова займає 77-ту сходинку серед 200 представлених внз [4].

Ми дійшли висновку, що різним групам споживачів рейтингів внз (абітурієнти, роботодавці, самі внз) необхідно побачити об'єктивну картину системи вищої освіти України, яка б відображувала інформацію щодо кожного внз та визначала справжні позиції навчального закладу серед інших внз. Необхідно розробити нову систему рейтингу внз, яка би враховувала найбільш вагомні критерії кожного з існуючих рейтингів та надавала найповнішу оцінку навчальному закладу, та одночасно була зрозумілою для всіх груп споживачів. При великій кількості внз в Україні досить важко скласти єдину систему, яка б враховувала одночасно всі внз усіх напрямів та регіонів. Саме тому ми пропонуємо, спираючись на систему рейтингу МОН, розробити рейтинг внз за напрямами підготовки, щоб бачити найвагомніших конкурентів для кожного внз, але врахувати більшу кількість критеріїв, ніж в існуючій системі рейтингу МОН.

В даній роботі запропоновано нову систему рейтингового оцінювання внз, за допомогою якої буде отримана найповніша оцінка внз з точки зору всіх користувачів освітніх послуг. Нова система оцінювання рейтингу внз має охоплювати вагомні критерії функціонування освітнього закладу та враховувати думку всіх груп користувачів освітніх послуг, і мати наступний вигляд (табл.3).

Таблиця 3

Загальна оцінка рейтингу внз

	Критерії оцінки	Оцінка випускників	Оцінка роботодавців	Оцінка експертів	Загальний рейтинговий бал
1	2	3	4	5	6
1.	Міжнародна активність та міжнародне визнання				
2.	Якість контингенту студентів				
3.	Якість науково-педагогічного потенціалу				
4.	Якість наукової та науково-технічної діяльності				
5.	Ресурсне забезпечення				
6.	Задоволеність випускників внз отриманою освітою і можливістю застосувати її в трудовій діяльності				
7.	Сприйняття роботодавцями якості освіти в українських внз				
8.	Співпраця між внз і компаніями-роботодавцями				

Слід додати, що оцінка має проводитися незалежними експертами, які зможуть правильно обробити інформацію, надану респондентами, та винести справедливі рейтингові позиції для кожного ВНЗ, в тому числі ОНАЗ ім. О.С. Попова. Отримані результати дадуть змогу зрозуміти одразу декілька переваг та недоліків стосовно діяльності кожного ВНЗ та винести рішення щодо подальшого розвитку.

На рисунку представлені основні рекомендації та заходи щодо підвищення освітньої та наукової активності ОНАЗ ім. О.С. Попова та розширення сфер її діяльності на місцевому та міжнародному ринку освітніх послуг, що дозволить зміцнити конкурентні переваги та підвищити рейтингові позиції відносно інших ВНЗ.

Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова є одним з небагатьох інженерно-технічних ВНЗ, які випускають висококваліфікованих спеціалістів в області зв'язку та інформатизації. Окрім технічних напрямів академія також готує випускників за напрямками «Економіка підприємства» та «Менеджмент». Необхідно постійно оцінювати недоліки та переваги функціонування освітнього закладу, своєчасно проводити зміни відповідно змінам на ринку праці та ринку освітніх послуг, щоб підтримувати та підвищувати конкурентну перевагу відносно інших ВНЗ схожої спрямованості та всіх ВНЗ в регіоні та Україні.

Окрім запропонованих конкурентних критеріїв, існують етапи підвищення загального рівня конкурентоспроможності ОНАЗ ім. О.С. Попова, які поділяються на низку завдань. Докладніше про етапи і завдання у табл. 5.

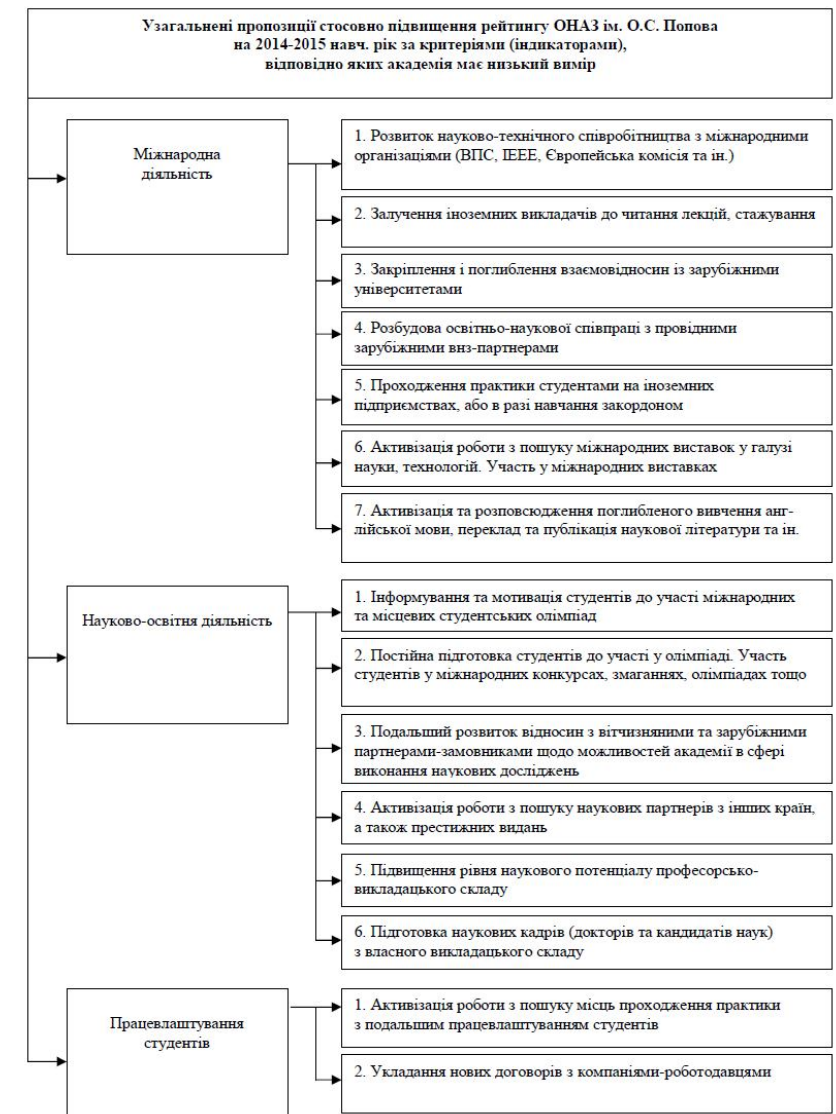

Рис. 1. Узагальнені пропозиції щодо підвищення рейтингу ОНАЗ ім. О.С. Попова

Таблиця 4

SWOT-аналіз ОНАЗ ім. О.С. Попова

	Strengths (сильні сторони)	Weaknesses (слабкі сторони)
Внутрішнє середовище	1. Наявність чітко сформульованих місії і цілей діяльності;	1. Вузкий спектр освітніх продуктів;
	2. Відкриття нових спеціальностей з урахуванням розвитку галузевих перспектив;	2. Низька оплата праці науково-педагогічних працівників;
	3. Наявність мережі аспірантури та докторантури і, відповідно, мережі спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій;	3. Недостатній рівень фінансування;
	4. Високий рівень наукового потенціалу;	4. Недостатнє матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу;
	5. Формування високого рівня корпоративної культури;	5. Відсутність мотиваційних механізмів наукової діяльності;
	6. Налагоджені міжнародні науково-освітні зв'язки;	6. Зростання комерційного приросту та низький рівень підготовки «на вході»;
	7. Широкий спектр напрямів і спеціальностей підготовки адаптованих до вимог ринку;	7. Високий середній вік професорсько-викладацького складу;
	8. Використання системи управління якістю освіти;	8. Незадовільний стан аудиторного фонду;
	9. Якісна комп'ютеризація навчального процесу. Розвиток системи дистанційної освіти.	9. Недостатнє використання активних методів навчання та реальної практики.

Продовження табл. 4

	Opportunities (можливості)	Threats (загрози)
Зовнішнє середовище	1. ВНЗ державної форми власності;	1. Зміна ситуації на ринку праці;
	2. Вихід на нові сегменти ринку;	2. Несприятлива демографічна ситуація;
	3. Прискорення темпів росту ринку;	3. Зниження якості шкільної освіти;
	4. Отримання портфеля держзамовлень на підготовку спеціалістів;	4. Відсутність високотехнологічних виробництв у регіоні як бази проходження навчальної практики;
	5. Розширення напрямків підготовки фахівців;	5. Зниження інвестицій в НДДКР;
	6. Партнерські зв'язки;	6. Відсутність припливу і мотивацій у молодих викладачів;
	7. Використання сучасних інноваційних технологій в навчальному процесі;	7. Відтік кваліфікованих кадрів в недержавні ВНЗ;
	8. Наявність підтримки керівників багатьох підприємств;	8. Очікуваний демографічний спад.
	10. Наявні передумови для формування академічного комплексу (кооперація з іншими організаціями, як комерційними, так і громадськими);	
	11. Відкриття нових для регіону напрямів і спеціальностей підготовки;	
	12. Розширення напрямів консалтингової діяльності по замовленнях регіональних органів управління і підприємств регіону.	

Таблиця 5

Заходи щодо підвищення загального рівня
конкурентоспроможності ОНАЗ ім. О.С. Попова

Етапи	Завдання
Забезпечення освітньо-наукового процесу педагогічними працівниками, здатними розробляти та впроваджувати новітні технології навчання	- вибір на конкурсній основі кваліфікованих науково-педагогічних працівників; - підготовка кандидатів і докторів наук з власного викладацького складу з метою посилення наукового потенціалу внз; - організація процесу підвищення кваліфікації викладачів в напрямку впровадження в навчальний процес інноваційно-інформаційних технологій; - розробка і реалізація моделей стажування викладачів у провідних вітчизняних і зарубіжних внз.
Вдосконалення інфраструктури навчально-виховного комплексу з метою подальшого підвищення показників наукової та освітньої діяльності навчального закладу	- впровадження інтерактивних методів навчання; - реалізація принципів, форм та методів особистісно-орієнтованого навчання, виховання та формування культури майбутнього фахівця; - зменшення кількості аудиторних годин на користь самостійної роботи студентів; - підручників відповідно до умов сьогодення; - реалізація концепції комп'ютеризації навчального процесу.
Впровадження в освітній процес гнучкої системи спеціальностей з урахуванням вимог ринку праці та міжнародних стандартів якості підготовки фахівців	- моніторинг запитів абітурієнтів та потреб ринку праці; - визначення ринкових ніш для опрацювання нових спеціальностей; - реалізація системи паралельної освіти та інтегрованого навчання за кількома напрямками; - прогнозування потреб у фахівцях певного профілю на рівні адміністративно-територіальних одиниць, мезорівні та на рівні держави в цілому; - аналіз міжнародного досвіду та реалізація практичних інструментів підвищення якості академічної освіти.

Висновки. У статті здійснено дослідження особливостей конкурентоспроможності внз у контексті глобальних та болонських змін, визначені позиції ОНАЗ ім. О.С. Попова та запропоновані рекомендації по підвищенню рівня рейтингової оцінки, розроблені заходи щодо підвищення конкурентоспроможності ОНАЗ ім. О.С. Попова.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Болонский процесс в Украине [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.parta.com.ua/ext_testing/bologna_process/#home_page
2. Фасхиев Х.А. Основные требования и сущность оценки конкурентоспособности организаций сферы образовательных услуг [Електронний ресурс] / Х.А. Фасхиев – Режим доступу: http://www.mgu.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=493&Itemid
3. Сафонова В.Є. Розробка ефективної методики оцінювання конкурентоспроможності вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / В.Є. Сафонова. – Держава та регіони. – Економіка та підприємництво – 2009. – № 7. – С. 169-177. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/dtr/ep/2009_7/files/EC709_35.pdf
4. Рейтинги вузов Украины [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.abiturient.in.ua/ru/rating>
5. Рейтинг МОН – 2013 Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. – 2013. – 30 с. Режим доступу: www.mon.gov.ua/img/zstored/files/Рейтинг_МОН_2013.doc

6. *Рейтинг українських вузів Kompas [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bestuniversities.com.ua/ru/compas>*

Стаття надійшла до редакції 16.12.2013

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор, професор кафедри «Економіка підприємства та корпоративного управління» Одеської національної академії зв'язку ім. О.С. Попова **О.А. Князєва**

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Менеджмент і маркетинг на морському транспорті» Одеського національного морського університету **М.Я. Постан**